

Nordisk forskningskonferens om miljö- och hållbarhetsutbildning

Abstract

Huvudförfattare: Per Askerlund

Medförfattare: Ellen Almers

Titel (max 20 ord): Hur fungerar ekosystemtjänster som verktyg för hållbarhetsarbete på förskolor?

Keywords (max 5 ord): ekosystemtjänster, förskola, hållbar utveckling, lärande, skogsträdgård

Introduktion, problem, syfte och frågeställningar (max 200 ord):

Region Jönköpings län inledde under våren 2017 ett forskningsbaserat förbättringsarbete för att utveckla multifunktionella urbana förskolegårdar med förstärkta ekosystemtjänster för hälsa och hållbarhet. I ett tvärvetenskapligt forskningsprojekt finansierat av Formas studerar forskningsgruppen vid Jönköping University designen och implementeringen av regionens förbättringsarbete i syfte att utröna vilken betydelse förskolors arbete med multifunktionella utomhusmiljöer har för att främja ekosystemtjänster och därmed hälsa och välbefinnande, både på kort och lång sikt. En av frågeställningarna inom detta projekt är hur deltagande av mätning av ekosystemtjänster påverkar hur lärare i förskolan utvecklar sina utomhusmiljöer och praktiker. En mer specifik frågeställning är: Har införandet av begreppet ekosystemtjänster någon betydelse för diskussionen om förhållandet människa/natur i förskolan?

Teoretiska och metodologiska utgångspunkter (max 200 ord):

I den allmänna diskussionen om ekosystemtjänster har begreppet ifrågasatts, särskilt av förespråkare för "Deep ecology". Den huvudsakliga kritiken innebär att begreppet är antropocentriskt och fokuserar på naturens instrumentella och ekonomiska värden på bekostnad dess inneboende värden. Kritikerna menar att denna syn leder till en dualistisk syn där människa och natur ses som åtskilda snarare än som en enhet. Försvaren av begreppet betonar istället att ekosystemtjänster som begrepp kan existera sida vid sida med bio- och ekocentriska värden och ser dess funktion som ett medel att tydliggöra människans beroende av naturen (Summers et al., 2012; Schröter et al., 2014). Inom ESD-forskningen finns en angränsande diskussion. Kopnina (2012, 2013) menar att skiftet från Environmental Education till ESD inneburit att ekocentriska värden marginaliserats i förhållande till antropocentriska och att en diskussion om förhållandet mellan dessa värden är av central betydelse inom ESD. Ärlemalm-Hagsér (2013) har påtalat betydelsen av en kritisk inställning till förhållandet människa/natur i förskolan. I detta sammanhang är det noterbart att revideringen av förskolans läroplan 2010 innebar förändringar av strävansmål som kan tolkas som en övergång till en mer dualistisk syn på förhållandet människa/natur.

Metod, data och analysprocess (max 200 ord):

INSTITUTIONEN FÖR HUMANIORA,
UTBILDNINGSG- OCH SAMHÄLLSVETENSKAP

De åtta förskolorna i denna delstudie skiljer sig åt med avseende på geografiskt läge, fysisk miljö, tillgång till "support" från sina kommuner, fastighetsägare, m.m. Gruppintervjuerna föregicks av olika interventioner. Regionen organiserade fyra lärandeseminarier (4-5 deltagare från varje förskola) med inspirationsföreläsningar av experter inom följande områden: utomhusmiljöns betydelse för hälsa och UV-skydd, skogsträdgårdar, återhämtning, och dokumentation av förbättringsarbete. Andra områden som behandlades vid lärandeseminarier var användning av biokol, samt honor i förskoleverksamheten. Lärandeseminarier innefattade också diskussioner och utbyte av information mellan förskolorna om hur projektet framskred. Tidigt under projektet besökte forskarna förskolorna. Ett av syftena med detta besök var att informera om innebörden av begreppet ekosystemtjänster. Interventionen innefattar även ett möte med varje förskola där lärare under ledning av Riksbyggens representant skattade förskolegårdarnas ekosystemtjänster i nuläget, och möjligheterna till framtida utveckling av ekosystemtjänster. Utgångspunkten för dessa diskussioner var Riksbyggens mätverktyg för ekosystemtjänster. Gruppintervjuer med personal från förskolorna genomfördes 7-9 månader efter att projektet initierats. Den kvalitativa analys som genomfördes för att besvara forskningsfrågorna hade som utgångspunkt lärarnas syften med förändringsarbetet, deras syn på förändringar av utomhusmiljön, i praktiker och i barnens beteende, samt deras förståelse av ekosystembegreppet och hur de beskriver att pratar med barnen om ekosystemtjänster.

Preliminära/slutgiltiga resultat (max 200 ord):

En preliminär analys av datamaterialet indikerar att lärarna i flera av förskolorna säger att projektet inneburit att de utnyttjar den egna gårdens möjligheter i större utsträckning. Några skolor säger sig ha ökat användningen också av närliggande naturmiljöer. I flera fall har man börjat odla mat på gårdarna tillsammans med barnen och samlat regnvatten. Insektshotell och holkar har satts upp, men barnens deltagande varierar. En lärare ger exempel på hur barnen involveras mer än tidigare, genom att samla löv till komposten istället för att prata om hur jord bildas på samlingen inomhus. I flera av skolorna uttrycker lärarna att barnen i större utsträckning uppmärksammar detaljer i naturen och inte är lika rädda för insekter som tidigare. I en del fall använder lärarna omsorgsperspektiv och nyttoperspektiv sida vid sida när de pratar med barn om naturen ("Vi måste vara rädda om insekterna så att det ska bli frukter"), medan i andra fall nyttoperspektivet utelämnas medvetet eller omedvetet. I flera av förskolorna har lärarna själva svårt att ge en korrekt beskrivning av vad ekosystemtjänster innebär. En slutsats är att deltagande i mätningar av ekosystemtjänster inte verkar ha resulterat i en instrumentell syn på naturen eller en nämnvärt dualistisk syn på förhållandet människa/natur.